

Yhdenmukaisuutta ja saavutettavuutta maksuttomaan ehkäisyyn Etelä-Pohjanmaalla

Viiden vuoden ajan on maksuton ehkäisy ollut tarjolla Etelä-Pohjanmaalla suurimmassa osassa neuvoloita. Palvelu järjestetään alueellamme useimmiten keskitetysti äitiys- ja perhesuunnitteluneuvoloissa. Palvelu on laadukasta sisältäen raskauden ja seksitautien ehkäisyn, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä edistävän neuvonnan sekä seksuaalikasvatuksen, parhaimmillaan yhteistyössä terveystiedon opetuksen kanssa. Palvelua toteuttaa kokenut, sitoutunut ja ammattitaitoinen henkilökunta. Maaseudulla, alueemme laitamilla, myös kouluterveydenhuollon terveydenhoitajat ovat aloittaneet maksutonta ehkäisyä nuorille, jotka eivät kulkuvaikeuksien tai terveysaseman puutteen takia pääse keskitettyjen palvelujen piiriin.

Valtakunnallisen Maksuton ehkäisy –hankkeen keskeisinä periaatteina palvelun järjestämiseksi on määritelty yhdenmukaisuus, saatavuus, saavutettavuus, laatu ja potilasturvallisuus. Yhdenmukaisuuden ja saavutettavuuden osa-alueilla olemme tunnistaneet eniten kehitystyön tarvetta alueellamme. Yhdenmukaisuus tarkoittaa yhdenmukaisuutta paitsi alueiden välillä, myös asiakkaiden saaman palvelun sisällöllistä yhdenmukaisuutta.

Tällä hetkellä eri ehkäisymenetelmät ovat kaikilla paikkakunnilla kattavasti tarjolla sisältäen pillerit, ehkäisyrenkaat, laastarit, kapselit, kierukat ja kondomit. Nuorille naisille tarjotaan tarpeen mukaan pitkäaikaisia menetelmiä (kapseli, kierukka) siinä missä vanhemmille, jo synnyttäneille naisille. Ymmärrys pitkäaikaisten menetelmien tehokkuudesta ei toivottujen raskauksien ehkäisymenetelmänä nuorille on vakiintunut. Maksuttoman ehkäisyn kohderyhmän ikä tulee yhdenmukaistumaan syksyn aikana. Seinäjoki laajensi ikäryhmää elokuussa kaikkiin alle 25-vuotiaisiin. Kuus-SoTe:n alueella pitkäaikainen tavoite maksuttomasta ehkäisystä on toteutumassa syksyn aikana. Suunnitelmat ja sopimukset asiasta on jo olemassa. Kuus-SoTe:n mukaantulon jälkeen maksuton ehkäisy on totta koko Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueella alle 25-vuotiaille.

Yhdenmukaistamisen tarpeita alueeltamme löytyy myös jatkoon. Käytössä olevan yhdistelmäpillerivalikoiman laajuus ja sisältö vaihtelee melko paljon kunnittain. Nuoren pitkään käytössä olleen maksuttoman e-pillerin maksuton saatavuus voi loppua, kun hän vaihtaa asuinkuntaa työn tai opiskelun takia, mikäli tuttu

pillervalmiste ei olekaan uuden paikkakunnan valikoimissa. Yhtenäinen valmisteluettelo Etelä-Pohjanmaalla parantaisi hoidon jatkuvuutta sekä loisi tasavertaisuutta nuorten välille. Lisäksi pillervalikoiman yhtenäisyys ja asiakkaita palveleva, harkiten rajattu sisältö helpottaisivat uuden työntekijän perehtymistä, palvelun joustavaa järjestämistä ja parantaisi lääketurvallisuutta.

Maksuton ehkäisy on kotikuntaehtoinen alueellamme, mikä eroaa muiden hyvinvointialueiden käytännöistä. Etelä-Pohjanmaalla ulkopaikkakuntalaiset opiskelijat ohjataan hakemaan maksuton ehkäisy omasta kotikunnasta tai vaihtoehtoisesti maksamaan ehkäisy itse. Mikäli kotikunta on kovinkin kaukana tai opiskeluaikataulu ei anna mahdollisuutta kotipaikkakunnan perhesuunnittelussa asiointiin, maksuton ehkäisy voi jäädä saamatta. Kotikuntaehto synnyttää eriarvoisuutta opiskelijoidemme keskuudessa. Saavutettavuuden aikatavoitteena on päästä viikon sisällä vastaanotolle yhteydenotosta tai todetusta tarpeesta. Maksuton ehkäisy –hankkeen kansallisessa verkostossa olemme pohtineet opiskelijoiden oikeuksia ja saaneet toukokuussa Sosi- ja terveysministeriön Pia Suvivuolta opiskelijaterveydenhuoltolakiin nojaavan linjauksen: kunnat eivät voi rajata maksuttoman ehkäisyn ulkopuolelle ulkopaikkakuntalaisia, oman kunnan alueen oppilaitoksessa opiskelevia. Opiskelijalla on oikeus sekä oman kunnan terveydenhuoltoon että opiskelijaterveydenhuoltoon. Opiskelija voi valita, hakeeko maksuttoman ehkäisyn omasta kunnasta vai opiskelupaikkakunnalta. Alueemme ammattikorkeakouluopiskelijoiden terveydenhuollon järjestää YTHS, jonka kanssa neuvotteluja maksuttoman ehkäisyn järjestämiseksi käydään parhaillaan. Opiskelijoiden maksuton ehkäisy on tärkeä saada yhdenmukaistettua kaikilla tasoilla. Koulu- ja opiskelijaikäiset nuoret ovat luonnollisesti maksuttoman ehkäisyn kohderyhmän ydintä ja heille palvelu täytyy saada yhdenmukaisesti saavutettavaksi elämäntilanteesta riippumatta. Sama koskee kotipaikkakuntien ulkopuolelle sijoitettujen nuorten maksutonta ehkäisyä. He kuuluvat palvelun piiriin myös joko koulu- tai opiskelijaterveydenhuoltolain kautta.

Maksuttoman ehkäisyn saavutettavuutta pyritään parantamaan alueellamme myös digitalisaation keinoin. Tulevaisuudessa on mahdollista järjestää seksuaaliterveyspalveluja ainakin osittain netin kautta, joka saattaa olla nuorille mieluisampi yhteydenottokanava verrattuna perinteisiin kivijalkapalveluihin. Saavutettavuuden haasteista voisi mainita myös ajankohtaisen kysymyksen seksitautien lisääntymisestä. Kesällä uutisoitiin klamydian ohella myös harvinaisempien seksitautien yleistymisestä maassamme. Oikein käytettynä kondomit suojaavat taudeilta ja kuuluvat maksuttomaan ehkäisyyn. Mutta ovatko ne tarjolla riittävän matalalla kynnyksellä? Kondomin käyttö on tutkitusti vähentymään päin. Mitkä muut tekijät vaikuttavat tautien lisääntymiseen? Miten terveydenedistämistyön on asiaan nyt reagoitava alueellamme? Näitä kysymyksiä pidetään yllä keskusteluissa yhteisiä palveluja suunnitellessamme.

Jaana Loukasmäki

kätilö AMK,

Maksuton ehkäisy –hankkeen koordinointi Etelä-Pohjanmaa

Jaana.Loukasmaki@seinajoki.fi